

відповідної засади. Однак, необхідно звернути увагу на те, що вона стосується лише судового розгляду, і застосовується з певними обмеженнями, які стосуються інформації з обмеженим доступом – таємної та конфіденційної інформації, і морально-етичних та культурних цінностей суспільства.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Ткаченко А. О.

провідний фахівець

навчально-методичного відділу

Дніпровського гуманітарного університету

Ткаченко П. І.

аспірант кафедри

кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

член Асоціації правників України

**СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ОЗНАКИ ОСОБИ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ-ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКА САМОВІЛЬНО
ЗАЛИШАЄ ВІЙСЬКОВУ ЧАСТИНУ АБО МІСЦЕ СЛУЖБИ**

Самовільне залишення військової частини або місця служби є найпоширенішим військовим кримінальним правопорушенням. Варто зауважити, що самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407 Кримінального кодексу України) віднесено до категорії злочинів проти порядку проходження військової служби.

Традиційно невід'ємним елементом кримінологічної характеристики військових злочинів є їх кількісно-якісні показники. Рівень злочинів проти встановленого порядку несення або проходження військової служби показує, що у 2007 р. їх було зареєстровано 508, у 2008 р. – 450, 2009 – 442, 2010 – 551, 2011 – 493, 2012 – 352. Це означає, що протягом 2007–2012 рр. загальна кількість злочинів, які вчинені військовослужбовцями, із певним коливанням скоротилась майже на третину. Звичайно, що рівень злочинів військових не є об'єктивним, оскільки не охоплює великий пласт прихованих (латентних) злочинів, що не відбиваються у показниках кримінально-правової статистики через: замкнутість, автономність військової сфери, слабку доступність до неї з боку громадськості, високий рівень корпоративності, сталі традиції військовослужбовців. Від показників рівня військових злочинів відрізняється інший показник – рівень судимості. Так, за 2007–2012 рр. судами України було засуджено 2 124 військовослужбовці, зокрема: у 2007 р. – 382, 2008 – 387, у 2009 – 395, 2010 – 390, 2011 – 283, 2012 – 287. Цей показник за означений період скоротився на чверть [1, с. 112].

Водночас в період з 2013 по 2022 рік спостерігається наступна динаміка військових кримінальних правопорушень. Так, у 2013 р. обліковано 341, з яких 23 за ст. 407 КК України, у 2014 – 4045, з яких за ст. 407 – 1810, 2015 – 6083, з яких 3916 за ст. 407, 2016 – 3580, з яких за ст. 407 – 2342, 2017 – 6043, з яких за ст. 407 – 3188, 2018 – 241, з яких 166 самовільних залишень військової частини або місця служби, 2019 – 11, з яких самовільно залишили військові частини всього 9 військовослужбовців, 2020 – 4014, з яких за ст. 407 – 2878, у 2021 – 2980, з яких за ст. 407 – 2006. У 2022 р. під час дії правового режиму воєнного стану вчинено 13766 військових кримінальних правопорушень, з яких 6183 обліковано за ст. 407 КК України [2, с. 688].

Статистичні дані наведені вище наголошують про нагальність дослідження саме проблематики самовільного залишення військової частини або місця служби та виокремлення актуальної кримінологічної характеристики. Саме так варто приділити увагу ознакам, які притаманні особі військового злочинця, який самовільно залишив військову частину або місце служби. Перш за все визначаємо соціально-демографічні ознаки, які становлять собою окрему систему відомостей щодо особи/осіб та містять наступну інформацію, а саме стать, вік, освіта, сімейний стан, заняття, наявність постійного місця роботи, тривалість страхового стажу, частоту зміни місця роботи, інші джерела матеріального доходу, національність, громадянство, сімейний стан, тощо. Саме соціально-демографічні ознаки розпочинають конструктивну побудову кримінологічної характеристики особи військового злочинця [2, с. 689].

Слід зазначити, що в межах цієї групи ознак розглядається низка специфічних особливостей, які дають змогу уявити особу військовослужбовця. Якщо розглядати їх окремо, то майже всі кримінальні правопорушення вчиняють особи чоловічої статі (99,7%), оскільки питома вага жінок військовослужбовців є мізерною порівняно з чоловіками. Ключова причина гендерної однорідності самовільного залишення військової частини або місця служби має, насамперед, об'єктивний характер та проявляється у військово-облікових спеціальностях Збройних Сил України, на які дозволяється залучати жінок. Однак цілком зрозуміло, що зі збільшенням чисельності жінок-військовослужбовців підвищиться кількість військових кримінальних правопорушень загалом і самовільного залишення військової частини або місця служби, зокрема, вчинених жінками [3, с. 127].

На думку більшості видатних вчених-правників, статистика щодо осіб, що самовільно залишають військову частину або місце служби, має такий вигляд: 18–24 роки – 25,1%; 25–30 років – 25,4%; 31–40 років – 29,1%; 41–50 років – 18,2%; 51–65 років – 2,2%. Освіта в них, насамперед, повна загальна середня або середня технічна. Зокрема, статистичні дані свідчать, що початкову загальну освіту мають 0,3%, неповну середню освіту – 11,6%, загальну середню освіту – 41,3%, професійно-технічну освіту – 37,1%, неповну вищу освіту – 3,3%, вищу освіту – 6,4%. Таким чином, якщо аналізувати показники рівня освіти військовослужбовців, що самовільно

залишають військові частини або місця служби, то переважають злочинці, які мають загальну середню освіту. Рівень освіти військовослужбовців, що вчиняють самовільне залишення військової частини або місця служби та інші подібні військові кримінальні правопорушення, як правило, нижчий порівняно з військовослужбовцями, які сумлінно з честю та гідністю виконують військовий обов'язок [2, с. 690].

Таким чином, зважаючи на викладене можливо дійти попереднього висновку, що військовослужбовці в середньому віці від 18 до 36 років, які не є досить освіченими, а значить і правосвідомими у разі вчинення ними правопорушень, вчиняють самовільне залишення військової частини або місця служби.

На думку П. Г. Висоцького, робітниками були 30,3% осіб, що вчинили самовільне залишення військової частини або місце служби; проходили військову службу за контрактом у Збройних Силах України 14,7% військовослужбовців; займалися підприємницькою діяльністю 1,3% осіб; до інших професій належали 10,6% осіб. При цьому більшість осіб, винних в ухиленні від військової служби (38,7%), до призову на військову службу взагалі не працювала; за громадянством такі особи є українцями; національність здебільшого, відповідно, також українська, однак, як свідчить статистика, 11,2% вчинених ухилень від проходження військової служби було вчинено росіянами. Щодо сімейного стану, то особи, що ухиляються від проходження військової служби, здебільшого не одружені 54,7%, одружених 34,4%, розлучених 5%, фактичні шлюбні відносини мають 5,6%; є вдівцями 0,3% [4, с. 59].

Щодо кримінологічного дослідження такого показника, як зайнятість особи до призову на військову службу, слід прийняти до уваги, що більшість винних у вчинення самовільного залишення військової частини або місця служби не мали постійного місця роботи, а й інколи взагалі не були працевлаштовані жодного разу. Виходячи з даних фактів можливо стверджувати, що вказана категорія осіб мала доволі низький соціальний і матеріальний статуси. Деякі з цих осіб, не маючи постійного місця роботи або будучи не спроможними (не маючи бажання, цілі, мети) працювати за певних індивідуальних, в тому числі деструктивних причин прийняли рішення укласти контракт про проходження військової служби з метою отримання гідного грошового забезпечення, яке для вказаної категорії осіб вдавалось за високе та достатнє.

Таким чином, дана категорія осіб, яка не маючи патріотичних налаштувань, національної ідеї, вступили на військову службу з метою отримання грошового забезпечення та вирішення в подальшому власних соціально-побутових проблем.

На нашу думку факт відсутності вмотивованості, патріотичного налаштування відіграє вкрай негативну роль під час підбору майбутніх кадрів на військову службу за контрактом.

Більшість військовослужбовців, які вчинили самовільне залишення військової частини або місця служби були представниками сухопутного роду військ, так і не дивно адже переважна більшість особового складу Збройних Сил України належить саме до сухопутних. Не варто виключати присутність серед злочинців, які вчинили кримінальне правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст. 407 КК України, представників Національної гвардії України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної прикордонної служби України [2, с. 690].

Більшість злочинців, які самовільно покинули розтушування військових частин або місць служби перебували у званні солдата, старшого солдата, молодшого сержанта, сержанта. Меншість мали звання старшого сержанта, прапорщика, старшого прапорщика, молодшого лейтенанта та лейтенанта. Таким чином можемо стверджувати, що більшість правопорушників, які вчинили злочин, передбачений ст. 407 КК України відносились до рядового та сержантського складу, а меншість до складу прапорщиків та молодшого офіцерського складу. При цьому слід зауважити, що станом на 2017 рік не зафіксовано жодного представника вищого офіцерського складу але враховуючи статистичні дані, можливо припустити про наявність таких. Також в цьому випадку не аби яку роль відіграє латентність, яка покриває вищий офіцерський склад тим самим зумовлює дезактивацію дискредитації військ та зниження авторитету останнього [2, с. 694].

Загалом варто зауважити, що вищезазначені ознаки не є криміногенними, а отже не можуть свідчити про окремо взяту особу, як про злочинну особистість.

Підводячи підсумок щодо соціально-демографічних ознак, слід зазначити, що вони дають істотну інформацію про особу злочинця. Вона може бути використана як у кримінально-правовій науці, так і в практичній діяльності, зокрема під час розроблення та реалізації заходів профілактики кримінальних правопорушень, розроблення версій, підготовки та безпосереднього проведення слідчих (розшукових) дій. Поведінка людини багато в чому залежить від її статусу в суспільстві, тому соціальні прояви є необхідними для вивчення особистості злочинця. Водночас соціально-демографічні ознаки містять інформацію, яка має обов'язкове місце в побудові елементів кримінологічної характеристики, зокрема щодо особи-злочинця.

Список використаної літератури:

1. Колодяжний М. Г. Кримінологічна характеристика військових злочинів в Україні. Питання боротьби зі злочинністю. 2013. № 26. С. 109-116.
2. Ткаченко П. І. Кримінологічна характеристика особи військового злочинця, який самовільно залишив військову частину або місце служби. Військові правопорушення та воєнні злочини: історія, теорія та практика : колект. монограф. Рига : Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2023. С. 686-709.

3. Артеменко О. Кримінологічна характеристика особи злочинця-військовослужбовця, який порушив порядок проходження військової служби в Україні. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2017. № 5 (27). С. 126-130.

4. Висоцький П. Г. Аналіз ознак особи військовослужбовця, яка самовільно залишила військову частину або місце служби. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021. № 52. С. 58-60.

Телійчук В. Г.

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ДО ПИТАНЯ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО
АНАЛІЗУ ТА ФОРЕНЗИК-АУДИТУ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ У ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВУ ТА КОРУПЦІЇ
В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

У системі державно-правового регулювання, будучи, по суті, закритою формою контролю девіантної поведінки, оперативно-розшукова діяльність займає особливе місце, і в силу цього потребує жорсткої регламентації. З урахуванням стану протидії сучасної злочинності і особливо організованої, протидіяти їй тільки гласними силами дуже важко або зовсім неможливо. Отже, оперативно-розшукова діяльність відіграє в цьому процесі важливу роль. Серед суб'єктів Національної поліції України оперативно-розшукову протидію злочинам, зокрема шахрайству та корупції, відповідно до функцій підрозділів поліції можуть здійснювати лише підрозділи кримінальної поліції. Основними суб'єктами оперативно-розшукової протидії злочинам є підрозділи карного розшуку. Зокрема, до функцій підрозділів карного розшуку належить попередження, виявлення і розкриття злочинів, а також виявлення, припинення та розкриття зазначених злочинів, вчинених учасниками організованих груп, злочинних організацій, бандитських формувань [1].

У зв'язку із запровадженням 24 лютого 2022 року в Україні воєнного стану після початку збройного нападу російської федерації, про що свідчить деяке збільшення кількості вчинених злочинів, а також підвищення їх суспільної небезпеки. З метою формування ефективної системи протидії злочинності необхідно вивчити та провести кримінологічний аналіз стану злочинності на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Для успішного вирішення завдань, пов'язаних з підвищенням ефективності боротьби зі злочинністю, необхідно, щоб органи, котрі протидіють злочинності, мали вичерпну, перевірену та своєчасну інформацію про стан,